Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лаккехьарча Советен Министрий Советеи орган («СВЕТ»)

Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

№ 148 (5096), ШОАТТА, 11 декабрь 1971 шу. Мах 2 неп. Газет арадувл 1923 шера деиз

ЛОАРХIАМЕ ДОКУМЕНТАШ ДIАДОВЗИЙТ

КПСС ЦК ноябрьски Пленума, барIаллагIа хержача СССР Лаккехьарча Совета хоалагIча сесс материалий къаьста лоархIам ешаш, парте Октябрьскин райкомо хьалда гIулакхаш чаккхоаг уж лоархIаме документаш болхлой коллективашца юкъе а къаьстагIа Грозненски ГЕС-ан ГIалгIа-ваша а дикка дIадовзийтар.

Цу гIулакха «Знание» обществ юхьхьанцарча оргвашца председателий семинар хилар. Цига оттаьллар парте ЦУ ВЛКСМ-ан решеношта, КПСС ЦК ноябрьски Пленума соцдаматта, барIаллагIа хержача СССР Лаккехьарча Совета хоалагIча сессе тIаийнача законашта дIадо пропаганда чIоагIлагIа яра декхарш. Уж дийцад дукха ца йIаьцаш хиннача юхьхьанцарча партийин организацийн секретарий совещане а партийин комсомольскин политически деша-ца сета пропагандистий районин семинаре а.

Пропагандистий, докладчикий, политинформаторий, агитаторий йоккхача отрядо цу материалий чулоацам районе вахача хIара сеза дIабовзийтарбоча тайпара гIулакх вIашIгIехьаьжначо гIиргIа парте райкомн предприяте юхьхьанцара партийин организацийн. ХIара денна беча политикомассовин балхо новкъостад дуийсалагIча пятилетка декхарш хаьжа хьалда кхоачаше къаьстамгхой

Хьаьбай продукташ дукхагIа яхара кердача пятилетка хьалхарча шера яьржача яхье ший низ ца кхобеш къаьсташ и МалгIабика района «Ингушский» совхоза кхоалагIча отделене доярка Евлоева Либихан. ХIара дийнаьх балха норма тIеххоаччашъеш хьайоагIа доярка. ХIаьта хIанз тIедоагIча шера чотах къаьстаеш.

СУРТА ТIА: « доярка Евлоева Либихан.

Т. АРЧАКОВА сурт.

оарцагIбахара.

Белгалдаккха доагIаш да, районе предприятийн организацийн коллективашца хIанз ЦК Пленуми СССР Лаккехьарча Совета сессен документаш шерра дIадовзийтр доладаь хилар. Масала, Грозненски локомотивин депо мастера А. А. Макаренкос. «Грозиефтегаз» НГУ № 1 йолча техноло-гическин цеха сменин инженераца Н. А. Гашинас, Е. Н. Кургуз-кинас, кхаьтар. Октябрьскин райо-на къаьстагIашца дег тIара кхоа-ба.ллу уж документаш, чIоагIа уйла тIаийнийта Iомаду уж, парте политика хьаллоаш.

«ЧIоагIа уйла тIаийнийта бийнар аз КПСС ПК Пленуме парте XXII сьездал тIехьагIа лучеи ца-ъкъаьста юкъе КПСС ПК ледаьлча гIулакхий хьаьжъеьца» баь соцам, — йолх Гор СЭС отдела заведующе А. М. Самойлова. — ДагIм терклалу аз лучеи лакъаьнца юкъера гIулакхашца».

«Дог гIоздаьлькъас са пхе шера планах долча закони — хьаькхийаьлгIр Грозненча станце болх-лочо Душко Анастасия Григорьевнас. — хьинаьре къаьстега догдайт цо. Из аз кхоаьда а ду, дъал а лоаш».

СССР Лаккехьарча Совета хоалагIча сессе сийна дика къаьстегана совгIат кийчаьх коммунист Еременко Юрий Сергеевич керте латтача буруш тохара балхийн Октябрьскин управлене коммунистически къаьстегана бригада — 184 йоча скважина чура, 5368 метр кIоарагIачара низ болаш яьлеж техий междаьтта.

Парте райкомон юхьхьанцарча партийин организацийнан дагаьдарг мел доацар ду уж документаш дIадовзийташ еш йоха прогаанда районерча къаьстегамгой къаьстегаемен политически хьаьрхарг.

Т. ЗИНОВЬЕВ.

ЧЕХОСЛОВАЦКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ФЕДЕРАЛЬНИ СОБРАНЕ ПРЕДСЕДАТЕЛАГА нов. АЛОИС ИНДРЕГА

Вела новькъот Индрах!.

Дег тIара дакъаьлда вуьш аз Йох Чехословацки Социалистически Республика Федеральн собране председателе сийлаьчьа гIулакха тIа харжарах. ДIаийлайлаьлу аз СССР Лаккехьарча Совета ЧССР Федеральн собранеи юкъе эгIт доагIаьлда буьззамаш дIаьхо а вай мехкий халкъашца юкъера доттагIаьла масеггаьш оагIорахьара цхьана леладу гIулакхашн чIоагIдара толаме дегIаьу-харгдолгах се дог тIийца хилар.

Хьай бехкоттахмеча балха тIа Iа доккхий толамаш дахар зов сона, новкъот Председатель.

Аьттув балларагIа, аз дех Хьсгара Федеральн собране депутатий керда состав дег тIара дIаьвоийнаш са цIеарагIа ловца баккхар.

ЧIоагIа хьо лоархIаш вола,

Н. ПОДГОРНЫЙ,

СССР Лаккехьарча Совета Президиумна Председатель.

СОВЕТСКИ РОССЕ КЕРДА ДЕКХАРАШ

БархIазлагIа хержача РСФСР Лаккехьарча Совета шоллагIа сесси

Доккхийн бехкоттахмен да кердача пятилетке Россе кхаььстагIхошта хьалхаьнца латтА декхарш. КПСС XXIV сьезда решенешкен СССР Лаккехьарча Совето тIаийцача нIеьлгIча пятилетке-ца планаеи хьежжа оттаььлча республика пхе шера плана проекта тIа хьаьькхаьр парте хьалхашка оттадь керттера декхар— социалистически производство лаьхкна темпагIа дегIаьхьуьлара ларда тIа хилъьа вахара материальни культурин боарм дикка аьйбелга Iалишдар.

Пхе шера плана заданеш толаме ккоачаш ду дагь ергьар яхаш, коммунизм хьалъара сийлаьх-йоккха программа ккоачашъера юкъе доагIаш дола дакъа лаца Российскин Федераце къаьстагIкой кийча хиларах дар РСФСР Лаккехьарча Совета сессе дакъа лоаьрапца дагь къамьалуш.

ДIаьхьадь тIоарашо а детташ тIаийнйар депутаташен хьаьшашен новкъостий Г. И. Воронов, В. В. Гришин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Ю. В. Андропов, П. Н. Демичев, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, И. В. Капитонов.

РСФСР Лаккехьарча Совета Председателе депутата М. Д. Мизгиноцкийкоа хьаькхийадау, 1971—1975 шерашкен 1972 шерен РСФСР хьалха боахам дегIаьоалабара Паччахьалкхен плаций хьаькхьаьх, хIаьта ницта 1972 шерен РСФСР Паччахьалкхен бюджета хьаькхьаьх а 1970 шера решублика Паччахьалкхен бюджет кхоачашъарах а яька доаьдаьх йоха проиеш дIаьхо еш хилар.

Ший болх кхетамца вIашIгIехьа а бамсха пятилетка хьалхарча шера плани тIаийца декхарашн толамца кхоачашделлА хIара предприяте коллективе сийлен декхар да. Цу лакъе божжа лоархIам болаш да на хаддаш къаьстегамца оваьре лакъьр, цунца цIаьнна сихха дегIаьухарчьн аралеца промышленни продукци.

Цунца цIаьнна сихха дегIаьухарчьн аралеца промышленни продукци. Цунца цIаьнна сихха дегIаьухарчьн аралеца промышленни продукци.

СОБРАНЕШКА БЕЛГАЛДАЬХАРИЙ ИТОГАШ Ю

Ноябрь бетта чаккъынаий Гудермесси района ерриганча юхьанцарчу парторганизешка отчетно - хоржамий собранеш. Дица яаштехьаьвла, коммунистана шерра дакъа лоацаш, идейно - политически боарам лакха болаш чаккъьлар уж. Из ишта хилар хьаьхьох собранешка хиннача берригача коммунистех 90 процент барашца къамаьлаш дац дилларо. Отчетно - хоржамий собранешка дийна кертера дош КПСС XXIV съезда решенеш кхочушъярчу къаьсегамхой оарцаГІбоехилга яаштехьдакхаьха детадь дар. Цу тайпара лоарХіаме къамаьлаш хилар эксплуатации ремонти еча депо цехий, механизменташ еча заводе. «Кавказ», «Дружба» яхача колхозашка, «Степной» яхача совхозе, иштта кхыча партийин собранешка.

Отчетно - хоржамий собране препсех къамаьл деш локомотивин депо ремонт еча цеха вокхачІа волча мастера нов. В. Сапова, слесараша Д. Аматаева. Н. Пономова лийцар тепловозашца ремонт ярга дІайодоа ха кІезнигьяра социалистически яхь шерагІа йоаржаяра парторганизацие де дезарех, кирпичин завода коммунисташа шиел предприяте болх дикаГІа тоабергбола хоадамболлаш доаГІа гІулакхаш чакхдаХара мероприятеш белгалЬьнхар.

ИслаГІа пятилетка ханая хьалха кхочушъярга а шоай боаХам ІІаХо дегІаболлабара а торонаш лийцар Кавказ», «Дружба» яхача колхозий ІохььанцарчА парторганизацией отчетно - хоржамий собранешка.

ДоаГІаш лийцар отчетно - хоржамий собранешка организационно - партийнин массово - политически болх ІІаХо йодача хана тоабе безаш хилар, коммунистий партийин дешара гІулакх кхы а дикаГІа тоаде деаш хилар. Къамаьл даьча коммунисташа анализ а яь хьоастабир хоржаш йолча партийин органийн ІохььанцарчА парторганизацийн болх, гучалдахар хкочамбоацарашца, уйла тІаоаш лийцар уж дІайоахардола наьхьаш.

Къаьхьгаша овсарле лакхьяра, производственин процессин товяра деший партбюрос ІІоарта уйла ца еш хиннилга белгалдаьхьхар медицтрумент заводе коммунисташа. Из бахьан долаш боллолоца бе яьш йолча болх бабаш. Керда кийчу лийцар декларийла а торонаш лийцар Кавказ», «Дружба» яхача колхозий ІохььанцарчА парторганизацией отчетно - хоржамий собранешка.

Идеологически балхах лепца а, коллективца производственин техар дувцаш а кастаькаста партбюро заседанешин юкъара собранешин шоаш отчет ечА юкъа яь кинилга белгалдаьхьхар ПМК-6 коммунисташа. Уж доарІаме дешин дуймаш хиннА дале а, къамаьл даьча коммунисташа гучадаьхар партийин болхаца хиннА кхочамбоацарашца. Масала, дукла факташ я коммунисташ шоай балхара йистебаьнатчул ІІаГІаГІа а, агра а нийса на лелаш, парте чен яхь пІи сий лоацаш ца лелаеш. Хіаьта партбюрос йоаГІаш йолча влияньш парта, бехкоХкаме заабан.

КПСС Уставо ДІадаХар коммунисташа дизза кхочаЬаре деаш чилдиг лийцар партбюрошца къамаьл дьча коммунисташа А. И. Андреевас (Гудермеса станци), В. А. Тигуна (вагонин депо), А. А. Ванкиева (№ 11 гІиналпоьмстаЖин управлени), иштта кхыЬар.

Доархіаме дош дар Гудермесси хиш дехкача система управлене парторганизацие шоай отчетно - хоржамий собране дийнар. Цар чІоаГІа белгалдаьхьхар парторганизацие тІаЬийца решенеш кхочушъярга ха хилдаш тІаХьожам лоаттабах баларе парторганизацие дикаГІа льтуо барбГар мемлораторий болх тоабе аьзна.

Дувцаяна даргац отчетно-хоржамІІ собранеш чакхдоахаш нийсденна цьадола кхочушъярдеш. Гудермеса района электрически сетейн районе парторганизацийца яаштехьаькхаьнгаьр берригга коммунисташ отчетно-хоржамий собранешка хургбола гІулакх. Горбытомбинатен машиннамъьахой ОРСа йиналаен отчетин доклад яьлчаЬа хана коммунисташа шера дакъа лаьцаьш. Цудузьа тамаш эн цар докладашан критики кІезга йолаш хилар, чакхъьхо оттаьнь мероприятеш чакх ца яьхьаьх боаЬйна болх дезаш. Цо хиннА ца хар а, цар кІезаш ца хьар а.

Иштта оттаьнь докладашца яаштехьаьлийтешкар балха хиннА кхочамбоацарашца ІІадахара собранешка яьча критикаьн самокритикаьн пайда эпарГбола гІулакх.

Организационно - партийнин массово - политическе ІІаХо ІІаХо йолаш ца тоабара дукха критически замечанешн предложенеш елар отчетно - хоржамий собранешка. Цу собранешка белгалдаьхьа кхочамбоацараш ДІадоакхардолаш гІулакхаш яаштехьаьда дезаш ергаГача парторганизацийца. Критически замечанешн предложенеш ІІаьлца болх ІІаХо тоабара мероприятеш лаьн оттаьнь ергаГача кхочушъярга парторганизацийца.

Отчетаьш хоржамаьнн деча хаьна кхочушъярга парторганизацией секретарий кхочаьлГа дица даьхьа хувцаьленнаЬ. Хіаьта парте торкоЬ парторганизацией секретарша практически гІо деш я. Цаьна лаьрхІа яьча семинарш лийцар партийин балха ваьн мишта оттаьнь, парторганизацийн мемлораторий чакхъьхьарга гІулакх, парторганизацийн мишта эмда еш, хьаьхьа тІаьхьожама группаьхьа мемсовета балдан кулгалдаьлар.

Сийлахьа къаьсттА тоаьлла тІе, болшийнаьн лийцар парторганизацийца уеттаьлу дешин КПСС XXIV съезда решенеш кхочушъярга тІаЬердаьдь хиЬа дезаьлГа. КПСС горкома хІанзоча тІехьаьГа ергаОна семинарашца дувцарда администрацие беча балха тІаЬюжам лоаттабара парторганизацийца елаача бекъонех, партийин балха кхыча гІулакхех лаьца.

Шеко ян чакхъьнначА отчетно-хоржамий собранешца коммунистий хьаьнах кхы а лийцарчарна, КПСС XXIV съезда решенеш кхочушъярга районе берригга кхьаьгамчо оарцаГІ а боахаш.

И. ГОЛУБЕВ,
КПСС Гудермесси горкома ергаНизацийнен - партийнин балха отдела заведующий.

ДЕКХАРАШКА ХЬЕЖЖА ЭРГАЙОАХ

Шелковской районе колхозашка, совхозашка, предприятешка гойтара агитации яаштехьаькхара гІулакх мишта латт хьожаш смотр-конкурс еш. Цун керттера чулоацам КПСС XXIV съезда решенеш пропаганда елга да. Из смотр ДІайоаннаЬча хана деш бокхка болх баьб районе хІанзарча декхараша ДІадекхача тайпара гойтара агитации эргаьлькха тоаяра.

«Коминтерн» колхоза парткомо ворхІ сагах лаьтта комиссии яаштехьеллий цу гІулакхгІ. Цу комиссе лоарХіаме болх чаккъьккаЬ гойтара агитации кердача тайпара тоаьн кийчьеш, лозунгаш, тІаьхьаьнгий кердА, тексташ аьзьий, ниьха бІаьг гІа, оттаргбоачуна доахк дика хиннА даь пятилетка хьаьхарча шера тІаийца социалистически декхараш, уж кхочачІадеца мишта лел хьа а гойташ. Колхоза кІаьхьагамхой социалистически декхараш, кердача пятилетке юртбоаханца артель мел дегІайоаГІаргьра хьаьойташ йоаа гойтара агитации боахама центральнен усаьрЬе яаштехьаьккхий. Колхоза боахам болча шин станица культура ЦеношкА «Колхоза тоашагІбола кІаьхьгамхойн» «Пятилетка хьаьхарча шера социалистически декхараш кхочачІадерах дола дьхокхамашо» яха фотостендаш оттаьлаь. Сийлен книжкаш лоацу, колхоза производстено дегІайоалаеча доккхий толамаш дьхьарий цІераш цу тІа діа а яьзьеш.

Гойтара агитацена смотр еча хьинаре дакъа лоацаш ба культбоаЬхой комиссе ч л е н а ш В. Ф е д и н а, Г. Агафоночкина, Л. Дорошенко. Цар новкъостал дир фермашкарен бригадашкарен ше уголокаш кийчье.

Болх бе ха хьаЬІаоттаЬца дукха нах хьа «Путь к коммунизму» яхача колхоза тракторин бригада ЦІеча уголоке. Цу сийрачен парГІатчен ІІаГІа моалагІчуо а бІаг ІІаоттаргбоаш хоза кийчьЬий нах лоарХіаме гІулакхаш кхочачІадеца тІаьхьехан йола гойтара агитации. Кердача пятилетке боахама экономике хургІола агралонаш хьагІот це, балха овсарле лакхьеш, кхы а дикаГІа кІаьхьгара механизаторашца тІаьхьех. Смотр ДІайоаннаЬча хана деш боккха болх баьб районе хІанзарча декхараша ДІадекхача тайпара гойтара агитации эргаьлькха тоаяра.

«Коминтерн» колхоза парткомо ворхІ сагах лаьтта комиссии яаштехьеллий цу гІулакхгІ. Цу комиссе лоарХіаме болх чаккъьккаЬ гойтара агитации кердача тайпара тоаьн кийчьеш, лозунгаш, тІаьхьаьнгий кердА, тексташ аьзьий, ниьха бІаьг гІа, оттаргбоачуна доахк дика хиннА даь пятилетка хьаьхарча шера тІаийца социалистически декхараш, уж кхочачІадеца мишта лел хьа а гойташ. Колхоза кІаьхьагамхой социалистически декхараш, кердача пятилетке юртбоаханца артель мел дегІайоаГІаргьра хьаьойташ йоаа гойтара агитации боахама центральнен усаьрЬе яаштехьаьккхий. Колхоза боахам болча шин станица культура ЦеношкА «Колхоза тоашагІбола кІаьхьгамхойн» «Пятилетка хьаьхарча шера социалистически декхараш кхочачІадерах дола дьхокхамашо» яха фотостендаш оттаьлаь. Сийлен книжкаш лоацу, колхоза производстено дегІайоалаеча доккхий толамаш дьхьарий цІераш цу тІа діа а яьзьеш.

Гойтара агитацена смотр еча хьинаре дакъа лоацаш ба культбоаЬхой комиссе ч л е н а ш В. Ф е д и н а, Г. Агафоночкина, Л. Дорошенко. Цар новкъостал дир фермашкарен бригадашкарен ше уголокаш кийчье.

Болх бе ха хьаЬІаоттаЬца дукха нах хьа «Путь к коммунизму» яхача колхоза тракторин бригада ЦІеча уголоке. Цу сийрачен парГІатчен ІІаГІа моалагІчуо а бІаг ІІаоттаргбоаш хоза кийчьЬий нах лоарХіаме гІулакхаш кхочачІадеца тІаьхьехан йола гойтара агитации. Кердача пятилетке боахама экономике хургІола агралонаш ца

КУЛЬТУРА БОЛХЛОЙ ДАГАБУВЛ

Ух деношка Грозненскийн ешерай Дворце Нохч-Гlалгlайчен культура болхлой профсоюз отчетно-хоржамийн конференци хилар, Шин шера профсоюзан областан комитето бийча баллах доклад яьр культура болхлой профсоюзан обкома председателе нов. Светлайс.

Профсоюзан обкома отчетан дика къастийтер тергам тlаьвахийтан лелаьвеш культура болхлой социально-политически яьзна кулгаллоьлгга, — аьлар цо. Дикка тоаьеннеш ух тlехьаьрга шерашка къаьлгlамхошта культурно тlулаьн делга, печчиаьлгlаьхьчеран тlаьнна тlаьнца социалистически декларации кхоачашделга. Ерригроссийн Ерригроссийскен яьзна дакъа лоаьцна ба ца. Дlаьхо городан юрташтен юкъера бувавашш цо тоадерг-дlаьрзаьрг ешийн меморий.

Нохч - Гlалгlай республике дуьхьа культурно - просветительн учреждениен хилар белгалдаьлаьхьар доклаьдехьа. Хlаьна республике 302 культура Дlан клубн, 325 библиотеке да 3,9 миллион книжка, ух ъуьл 1969 шера хиннарел 400 эзар дукхагlа. Хlаьна книжкаш ешийн ва 253 эзар саг. 1969 шера хиннарел 12 эзар саг дукхагlа. 1970 шера республикерчу культура Ценошка, клубашка хьалер 4293 тематически тезисаш тоьхийтаьнна сайреначу, диспуташ. Цигара дакъа лоацаш хиннав ах миллион соврlа саг. Республикерчу районашка вlашгlа а делаьнна хlаьна бохх бен да 16 клубах тергам, 134 агитбригада. Дlаьдахьна дlшара шера районин культура учреждениешка болх бен хилар 32 культура университет.

«РСФСР - ийн Дикагlаьлла культура районин Цlа» яьх сийлен цlи енаьй Сунженский культура Ценошна. Ерригроссийн яьхь хьалхара Ценошн Грозненскийн районе культура Ценошн Грозненский районе Дворецен культура. Республикерчу 302 клубах — Ценошкерчу 302 клубах — яьхь сийлен цlи лелаьр 21 клубе.

Самодеятельн искусство дегlаьолаьчеа докхна новкъостаг-гlар соаьх хиннича художественн самодеятельностна VIII республиканскн хьажаро. Цига дакъа лоацаш хилар 3 эзар соврlа кхаьнна. 50 эзар соврlа саг, 14 эзар войнашка кхаьлаьг. Ух шерашка хьалхара моттиг хьожаййр Ножай-Юртан районе, печчаьлгlа Ценошкерчу районе, Сунженскийн районе, хlаьна кхоаьлгlаьр Советскин Надтеречни районашта.

Ух тlехьаьрга дан дикка тоаьеннеш республикерчу библиотекийн болх а. Республикерчу 325 библиотекаш 57 «Дикагlаьлла библиотеке» яьх сийлен цlи яьхьхий, хlаьна 11 библиотекана - Еррогромын дьажарг бацна - дика толамашдахарах «СССР, дикагlаьлла библиотекаьн» яьх дипломаш деннад.

Цlхьаьбакьа цlенхаттарг кхоачашдеш ешийн а. Республикерчу 32 клубах болх бен да 16 клубах тергам, 134 агитбригада. Дlаьдахьна дlшара шера районин культура учреждениешка болх бен хилар 32 культура университет.

«РСФСР - ийн Дикагlаьлла культура районин Цlа» яьх сийлен цlи енаьй Сунженский культура Ценошна. Еррогроссийн яьхь хьалхара Ценошн Грозненский районе культура Ценошн Грозненский районе Дворецен культура. Республикерчу 302 клубах — Ценошкерчу 302 клубах — яьхь сийлен цlи лелаьр 21 клубе.

Самодеятельн искусство дегlаьолаьчеа докхна новкъостаг-гlар соаьх хиннича художественн самодеятельностна VIII республиканскн хьажаро. Цига дакъа лоацаш хилар 3 эзар соврlа кхаьнна. 50 эзар соврlа саг, 14 эзар войнашка кхаьлаьг. Ух шерашка моттиг хьожаййр Ножай-Юртан районе, печчаьлгlа Ценошкерчу районе, Сунженский

ТАМАШ

ЦХЬА ШИ БУТТ хьаьха вай Нохч-Гіалгіай книжкин издательстве кенетча арадаьлнад Гаганев Гирихана «Малха кіаІа» яха стихотворенгін поэзийн сборник.

Гаганев Гирихан поэт ва. Кьона ваьнг, кьаьна а ваьг. Поэтаг кьонен кьаьнен хилаш. Поэтаг кьонен кьаьнен хуьс, кьонен кьаьнен дархіа йоаІа дар язъю Іламаш а: стихаш, поэмаш, дуьнарашь. Кьонен кьаьнен стихаш алаш вай, кьонен кьаьнен поэташ елар а ийісса дан. Кьонен кьаьнен яхача дешаша тіехьа хьеж: вокхха-Іаьмга, лакха-лоха, витхьа-сома, верста-гіийла, хоза-ийча, мегашимогаш, ишта кхьІоІа эпитеташ а. Іаьхьа уж поэтаг доІ сайна хана хана хуьс а ала а ийІа. Поэт вале-ва, вепе-ваг, мух санна, догіа ю. Гаганев Гирихан — ва.

Кхаь дьаьхьг лаг «Малха кіаІа» яха книжка: гражданскин стиграшь, безамга дерижкеш, вахьаьг ІоІа поэмеш. Нана-дьахенах йолча стихотворенеца дІайолаю поэто гражданскин стихашг:

Хьа духха лаьна со, дог,
Гіалгіай меттала, Гіалгіай меттала со хьа
Дита сай иллеш. біаргех хьог,
Сай хилхар... Гіалгіай меттала.
Уж дешаш кіоаргга чуоолаш Хьаьшага моаршал аз массаза
болаш, дика аьнна да. Іішхо: хетт
Хьа аьттув — са аьттув, Гіалгіай меттала.
Са бала — хьа бала... Сона-м малх а лоамашка
Уклаза еса бала — хьа бала» хьаьмаг.
«Хьа бала — са бала» аьнидаллаьрс нийсаг! хурпнар.

Корта доШ ала ІІаШІехьдьаьнад поэта Лейнчах а «Ленин—лаьчаь» яхача лоашача поэма тІа:

Бекарг-бетта ваьв со,
Ленин аьчча бетта,
Иллеш дека дьаьчча
Одахазарий меттта.
«Оаьхьазарий меттала» ала дезар.

...аьлна тара
Хет хьо кіара сага.
Да цун дог, малх санна,
Массе хьаьмаи сага.

Ленинах дуьхьа яздаьл. Хала тема я из. Кіаьта а ций тайпара, цхьаьнг а вай ГІалгіай поэзе ца яздаьла бесса, язду Гагиев Гирихана.

Дика стихотворенеи я «Концертера чувечаг язъюь стихаш». «ГІалгіай меттала детталу са дог», «Доттагічоа, по цІена полтуо ийІаьча, баьккха ловца».

ГІалгіай меттала детталу са
Гіалгіай меттала. доГ,
Гіалгіай меттала со хьа
Іаьргех хьог,
Гіалгіай меттала.
Хьаьшага моаршал аз массаза
хетт
Гіалгіай меттала.
Сона-м малх а лоамашка
хьаьлкхетт
Гіалгіай меттала.

Мотт — поэта боалам ба, ираз, да, са да, сий да. Цудухьа детталу гіалгіай поэта дог «ГІалгіай меттала». Мотт ца хиннача дайнаьх сонардо из.

ГІалгіай поэзе корта рифмаш ший поэто. Уж кіара стихотворенеца я. Хьажаг, мишта хоза ыпзад е дешаш («Доттагічоа, по цІена полтуо ийІаьча, баьккха ловца»):

Ма гіаьхьха я полтуо
Шорадала, йІоахаьлла...
Хозача нуьхьаьлаьлла
ІІера Іойохийла!

Баьхьа «Дьай лаьттала» яхача стихотворенг тІа:

Хьа сий на доЙ, баьг цхьа шай
Мах са, денаг дала лаьтта,
Хьа боСенех боаьх са дьаЙ,

Говраш тІара бесса лаьхьа, — яхача дикачя мугІаьрашта кІалха укх тайпара мела. эсала, кхеТа хала дола мугІаьрашта язду поэто:

ЦІерах багийтабаг атта,
Баьхьабаг, хьайна моГаш, ди чу,
Ког кІалхара кхыдоа лаьтта
ДІаУхаш моттигаш хилча,
Тахан сайга беча баьг,
Лечадеш ший шийла доа,
Дагаьдчча лоаманг ГІалаш
СапарГІата са а воаЛ.

Уклаза «атта, чичу» яха дешаш «лаьтта, хІьтта» яхача дешашца рифма йир духьа оаттадаь да, Хіьта «...Ког кІалхара кхыдоа лаьтта ДІаУхаш моттигаш хилча» вайнаьха уйла ца, эрсий уйла я. Иштта рифмаш лаРхІа йиш болаш ец «Коа, воаЛ», «а» (...со а воаЛ.) ритм йир духьа оттадаь да.

Хоза, шаьра, сурт лоаш язъю Гагиев Гирихана безамга стихаш а. Дикарашг духхгІ я: «Безам ба са ваха...», «Хьу іаьмга йолча хана...», «Пехьа юоийла хьо вонна...» «Безам яха кура кхаьсг...», «Шийла доШ іа сога аьлар...», иштта кхьяраш а. Вочарга хьожарга вай:

Цирке
Аьхий Іомор, аьхий Іомор,
Лакха ба хьа говзала тхов:
Дуне миссел дола пилла
Хьона карагіомо хов.
Аьхий Іомор, аьхий Іомор.
Со хьа низах чІогІа хьог:
Сона-м магаи карагіомо
Сай езачун іаьмга дог.

Эрсий меттала уйла ца язъю я «стихотворенг а. Цуа говгІа, «аьхий Іомор» яха дешаш ийІса даЙ. «Оаьхарий Іомор, оаьхарий Іомадер» ала дезар цухаза. Иштта я ер а:

Хіара кокха сага дагаьх
Кийча хул со, бехка дьаьна,
Дагадехча: «Са езар а
Хила езий из мо хьаьна?»

Хіара, хіара йоккха сагаг
Барташ даХхаьл кхаьет сона,
Дагадехча: «Хиннайий-теш
Из а са езар мо хьаьна?»

Цкъа-дале, «йоккха сага» алаш вай, «йоккхча сага» оал, «бехка дьаьна» алаш, «дьаьна бехка» оал, шоллагІ-дале, «Іагаьх» а, багах а йоккха сага «дьаьна бехкар поэта меттел цхьаьнга сага а эзди даЙ. Чулоаьмаш мийла болаш ца «Езар, са ираз маха мисел дацо ма хиннарг» а.

Цкъаьца дола кхоаЙачабогаьрашта дале а, дика язъьлЙ Гагиев Гирихана «Нана» яха поэма. Из йоккха я, «ух ворча лоашача решеиге тІа кхоаЙстаг ІІаШІеІаьлдІагоаш. Вокьха, тегаьрг, «Малха кіаІа» яхача сборника тІа эгІара дикагІйоаІа стихотворенг «Тамаш» яха, хіара поэзе сайиволча дагаьх Іомор мегарийолаш:

Делхаш, делаш, долхаш,
доагІаш,
Тамаш елаш, елаш тамаш,
Тамаш елаш хіара зиЙаш,
Гаьнах, хьастах, мьаьха низах...

Іохьера а стихотворенг чаьхйоаьлаш йоаХ поэто:

Тамаш—тьаьмаш, сага денна...
Елаш тамаш хіара денна
Тамаш елаш, наХ. Дегаьш цІенаІа кургтаг шун, уйлаш сийрдагіа хуьгьа шун. Тамаш йолаш хуьрга ВО.

ХАШАГУЛЬГОВ Іаьла.

МОСКВА. Художнижий ЦІен Выставочны залс хьеллА «Москвана кохх хиннача Сийлахь-бокхача тІема 30 пу дизарг» яха Москвана Московски областеп художнижий выставка.

СУРТА ТІА: «Доьаатор Рузе» яха картина.

Автор — А. Чалов.

ТАСС фотохроника.

РЕЦЕНЗИ

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ИСКУССТВО ДОАЗОЛ ДЕХЬА

Дукха езача Грознера накъа а дьаха самолета чухайаьчча туш дар «Вайнах» яхача тха ансамбла артисташ кІезнг-дуьха сатем байна хилар, Тамаш а яцар. Бехкто-кхамеча, цуа говгІа доазол дехьарча мехка эгІара хьаьха еча гастролнца доахаш дар тхо. Мероприятиеш тІа программаш хьежар ВЛКСМ ПК комисси. Комисси раьза хилар программма юкъерчч ерриГача номерашта.

Иштта кийчонца дьаьр тхо Чехословакие лаьтта. Массеткх доШ ала безам ба Чехословакие доазол кхеТе уьлача Чоп яхача станце кІаьчаьча вай мехкахо-салгіе тхоаьг кхетарах. Из вар Нохч-ГІалгіай АССР Надтеречни районера Чапаев Султан. ВІашагІкхетарах хинна дегаГІоа кхы а чІогаГІйир цун сийна лаьча хьаьрашца.

Праге тхо хьаькхьаьчча гвоздикашца накъабалхьар тхона вежарашца йолча республика столица кьаьхьегамхой, ара Іа дале а. Накъабалхьаращца бар Советско-Чехословацки дотгаГІен общественнара новкъостий а. «Солидарность» яхача гостиниие безаме тІайийар тхо, дукха дІайха, дег тІара дешаш аьлар. ІІІаьта тха ціерагІа фусамдьаьІта баркал аьлар В. А. Татаева, М. Гешаева. Шоллагіча дийнаьх Прага историческн мотгигашка, музеешка ІІолаІа хьожаш чакхдаьлар тхо. Чехословакие оаха мел деча дьаьхьашка тхона ва Советско-Чехословацки дотгаГІен общества секретарь Милош Ванек.

Тхоаьг хьаьхьара концерт дедар оаха Нахор яхача городе. Аьа ДолГІа концерт тхона хиттачуьа а ДІакагІа чакхдьаьнилга. ХІара номер «бис» яхаш, ІІІаьхьа хьоккар дехаш чакхдьаьлар концерт. Концерт чакхдьаьнначуьа тІехьаГІа тхоа дьаьг дег тІара кхамаьлаш ІІІаккха а дагадаргІаг.

Цуа тІехьаГІа оаха концерташ читтаьлар городашка Трутное, Пардубице, Зруч-на-Сазаве. ТІаькха тхоаьг гастролеш ІІІаХо йиХьар оаха Словакие. Теха гастролеш чакхйоаьл мехка деноШ долча хана — ЧССР болхьоаьг хьаьхарча президента Готвальд Клемента 75 пу дизарг юбилей белгалдеча деношка.

ХІара городе тха вІашагІкхетараш хуьг Ратушшка (Советашка) Чехословакие Кагирхой Социалистически Союза виКаалаша, заведийн фабрикайн болхлоШца. Цар тхона дуьш шо-шоай предприятей гІулакхех, ІІІаьта оаха Нохч-ГІалгІийчен культурин, болхама вахарах, пятилетка шерашка де дерхІарех. Тергара чІогаГІа дегачуьдужаш хилар тха г. Пардубица кагирхоШца «Гранд» яхача отель заТтовг заГ хинна вІашагІкхетар. СССР-ча, ЧССР-ча кагирхой боламах кьаьмалаш дар тхона юкъе хиннарашг. Цун тІехьаГІа тхо тІайийар городской Ратуше. Сий долча хьаьший книжка тІа кулгаш яздир.

Тхо, Нохч-ГІалгІай артисташ, тхой хур деш да вай искусство мазрра укхаза дІайовийтара.

М. ДИДИГОВ,
Черсий-Балихарой АССР заслуженни артист.
Чехословакия.

ФИЛОЛОГ-ІИЛМАХО

Дона ІІІарча Ростоверча паччахьалхен университете филологически Іилмай кандидата Іилмах степень яьхьаргА Зашита тоаьмг чаьхьаьхьаргА укх шерг цхьаьттаьлагІчу иоие Нохч-ГІалгІай паччахьалхен педагогически института эрсийн доазол дехьарчен литературе кафедра ассистента Х. ІІІ. Нальгиевна.

Х. ІІІ. Нальгиевай диссертацие тема я «Идиот» яхача романа тІа психологически анализа яра Ф. М. Достоевские тоаьмг. Психологически анализа гениальн говзаьчч хиларах тарра дерригача дуьнен тІа ІІІи хеза волча Ф. М. Достоевские творчески стиЛа ций тайпара художественни психологизма башхалонаш хьаьхьаьчаьхьаьг диссертацие автора, цун «Идиот» яха роман лаьрда а моаЛаш.

Х. ІІІ. Нальгиевас диссертацина ях защита чІогаГІьаьъ хиларах хоам баьъ ВАК-о хьаьх деношка.

М.-Р. ПЛИЕВ.

СТУДЕНТАШ БОЛЧА ХЬОАШАЛГІА

Укх деношка Нохч-ГІалгІай паччахьалхен педагогически института актови зале саькьерадме вІашагІкхетар хилар студентий. Уж болча хьоашалгІа ена хилар гІорвашна волча революционна, политически деНтела Валерьян Владимирович Куйбышева дийша Галина Владимировна.

Цо дийцар Валерьян Владимирович балхаоарча, нахаоарча оамалех, революционни политическин деЗтелоностех. Зале вІашагІхкийтарий, ІІоаГІа теркам гІаоаьаш дар вІашагича Валерьян ний даь, библиотекера книжкаш дешарагІа хулаш хинчча лоІамех, политически друскашца эгІара хьаьча, хьхьа вахарах, барХІаоаьа лацарах, диазга ссылка вахьйта хилаьрах, г. Самаре (хІаьх г. Куйбышев) февральскин революции болча хана цо Советский Іаьдал хьайкаоаьь хиларах.

— Баьхьа, — аьлар Галина Владимировнас, — ше лаьаьйчи сГулаьхкх кІоаьра тІийн хиларах торо хилар Валерьян Владимирович халонашта кІала ца вига, ка ца яла.

Студентий а хьехархой а теркам иштта ІІоаГІа ІІоаьаш дийнар Галина Владимировнас ший вошас хьаьйча стиЗаех. Уж хьаьрга итогех дийцар, цхьаьнгараш ший а дийтар.

Зале вІашагІкхийтарша ІІоаГІа баркал а оалаш, дІаьхьаь ІІоаГІаш а детташ чаьхьаьлар вІашагІкхетар.

М. РАШИДОВ.

ЛОАЦІА ДУВЦАРАШ

«Мецъеннай сов»

ВОРХІ шу дьаьна йийнгаьш кІаьнкашн чІоаГІа гІаоа а бутташ, дешаьра шу доаьдаьнна шоллагІа ди даьг ма. Ший деннрехошта геттара раьза йолаш, дог гІоаздьаьнна хьаьмьА деш йоаллар хьехархо. Кулг кулга тІа доаьаш, панташ тІа нулгаш а доаька, «тІапІ» аьнна гІар-тета дужаьаь хьехархочоа бІарваьгьежаш дагІар цьхьаьлагІчо классера бераш. Цига шоьра хьехозар арабала гІерташ корта кнЗга тІа беттаьлча моЗо ду таташ а.

ЭгІара хьаьхьашкатьа паттар а доаьцаш шоллагІа паттаьча портта тІара шортгіта хьаьа а ГІетта, хьехархочуга хоаьдаьн а бовацаш, хинца наІергаька йоаьелар цхьа йийнг, кхоаьлагІа урок ІІІаьхьа юкъеьхьача хенна.

— Іа фу ду, Іайшиг? — хьаттар хьехархочо, шортгіта дуьхьа а вьанна.

— ХІама дее чуйоде, — жоп делар Іайшиг, хьехархочунгаьхь кІаьхьра хьаьг а хьежна.

Хьехарчо Боод-бордигІа елаелла кер-м хІаьз а мичча хкетт, аьлча мо, пІатехер цо:

— Мецъеннай сов!

Хьаьмзат ОСМИЕВ.

Письмо

БИРСА а сагота а ха яр из. Дезалго е кхоаччарга гергара сег тІем тІа воацаш нагатьа цІа доцар. Цуьгьа дукха хулар письмо дарга сатувсаш болга нах. Иштта нагажа дьаьхьа письмош дІадекъаш хІара денна юртах чакхвоалар кььна Москар.

Сона шьара дагадоагІа: цкъа тха лоалахочоа — хьехархочоа Маржана нІаьгІра вера Москар. Кхайна ара а яьхьха, дІакхоаьдар цун мьаьрарга фронтера дела на кхаь сьна письмо. Сагота лишта хургьаьлар Маржан цу кьаьхата! Иттлагіа бутт бар цун цІен-дьаьгара кьахат довца.

Хіа аьнна шийга дІакхоаччашьхьа, Москар дІеаьхарга а ца хьежадеш, дьастар Маржана кьахат, деша эттар. Кьаьхат дІакхо ме деш гІоаЗолар Маржан. ІІІаьхьа дуьхьарга морх дІа а ьхина, малх гучабьаьчча санна, бос баьлар цун. Сов гІадьхьарах дог міаьхка бІаргаьца хий а кхеда, тІехььара а, кхы хьоаьла нис а бовцаш, баьнгаш тІа гІолла іодахаш цуннга эн тІадамаш.

Из дерргача гуш со Москарах а цун бІаьвг а хьегар. Сона дег тІа дерг ма доаьнга нраз дьаьх, тахан Маржан дог цо хьаьстоа тайпара, ньаьа дог хьосташ ваьха чакхвала йиш хиларг Ма нраз да-ях!

Маьлхацара безам

АЬХКИ ди дІоаьденнача хана Іы доаьчаьх ІІергаш іаьдал ма дІй ньаьх а, хьайбай а, ваьлхазарий а. Сигала цІьаьнга а морх боаьшаш денача иштта цІьаьн дийнаьх, доаьх гІанд а оттаьр, комсий Іийна іоХийна книжка дешаш вагІар со, іапьаьмта хоза хьаьдг аттаьлорга картаца дегІача тайп-тайпарча энзаьх. Лечьоргах поазаш доаьх тхо, яхаш, ков юкъе удаш лилар беРаш.

ЦІенна гонаьхь уллача тІоарска мо шьарча асфальта тІа ІІолла вадда водаш цІьаьхь бартаа Іохьийта аьйлар пхеалгІа шу доаьг Руслан. Шо Іохьийтачча валхаш уллаьа из хьаьстаьа а ньаьстаьа а дагаьхь со дІагІаьвахча хкетадир аз Руслан! Іохьетарга бакьен. Біаьстан іохььа морх Іобиллинзаа бола асфальт нІттІа а нІттІа, цунах хьаьхьаьйна бий миссел хинна а ца іеш бог ягІар. Цу бегах мог дІа а кхийтта іовежаьгар Руслан.

Іохье іотІа а вахь ца бегага хьежача сайна дайнаьчх тамаш йир аз: хьаьх пІеилгІаа сона ас-фальт шоьлЙ боьхььаь ІІІоргадьь зикка а зикка, ца кІалхара хьалхьедеш дагІар ІІІоргІа мьхал духха сомагІа доаьа бьаьа зІийрГаш. Сов чІогаГІа ІІІоргІаа дерий а гаьг, дерригга бос бака дар уж.

Мишта хет шоаьа боаьнгара маьлха серДалгІа кхина ІІІоргІачча цу бьаьца зІийрГий низ! Мел бокнха хет шоаьа маьлхацара цер безам!

Цигга сона дег тІа дерг: маьржа зІ-кг, ма деш дер-кг маьлха серДалгІа ІІІоргІа асфальт а бохабаь вралийкха уж бьаьца зІийрГаш мо мара хьар цу луш дуьхьаьлемаш йохаеш маьсеаа а адамашта нахьадаргдолна ГІулакхашта тІехьаьжуьш нах балаРе!

КУЛЬТУРНО-БЫТОВОЙ ХЬАЛАШ ТОАДАРА

Бадача наьха культурно-бытови ГІулакхашара дукха баьхьан ду районовга депутаташ. Цу тайпара накхаш кІезнга тиннаьдан харжаРоша чух шера. Де дезаш кІезнга деце а, районе бадача наьха культурно-бытови хьалаш тоадара дукха балхаш дьаьг. Масала, ІІІьаьа, Курчалоев, Чири-Юрта 756 -бера дьаьхьа хьаІІІахетта ціньаьлаш ціньаьш хьалаьлаьг. Нагажа санна ІІІьаьлараьа ІІІьаьлараьа ІІІьаьлараьа